

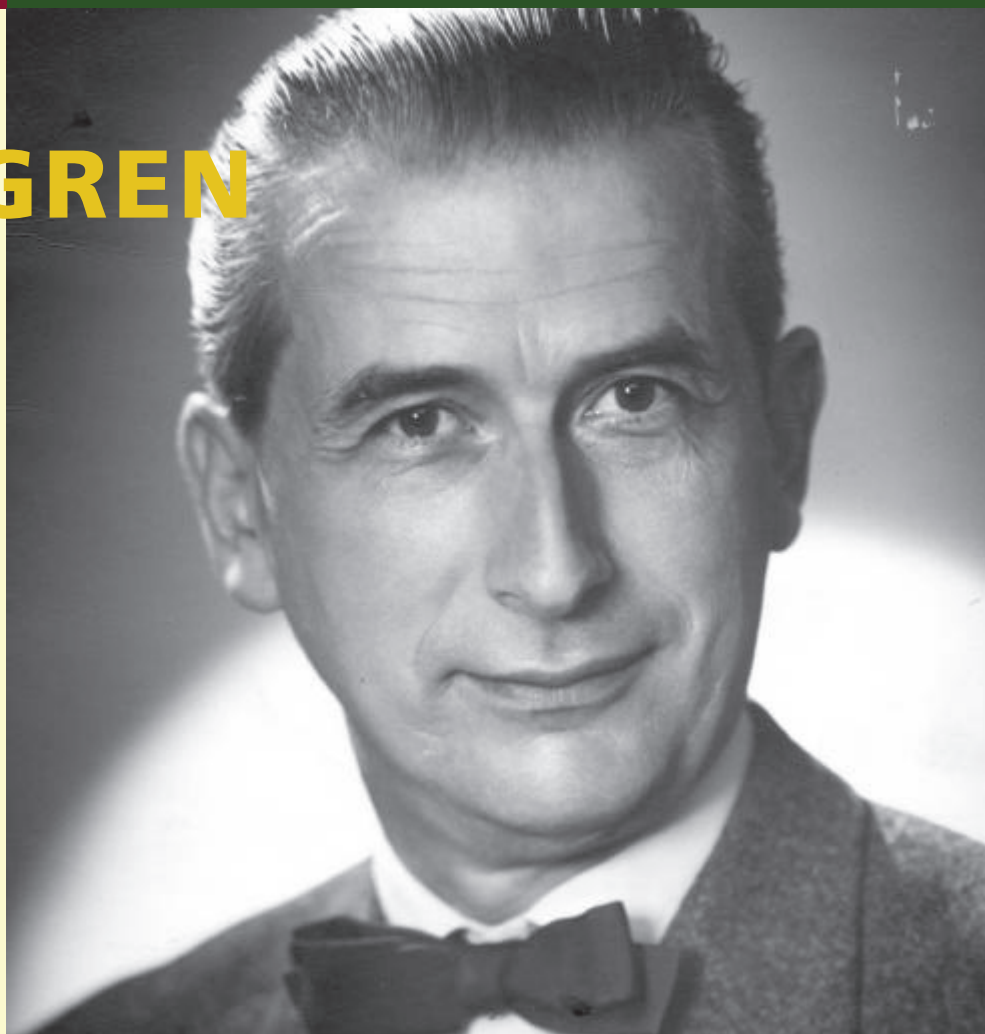
ERIK STRÖMGREN 100 ÅR

■ Erik Strömgen, ledende overlæge ved Psykiatrisk Hospital i Risskov 1945-79, og professor ved Århus Universitet i samme periode (*Strömgen gjorde det gamle hospital til universitetshospital* –), var sin tids ledende danske psykiater. Den 28. november 2009 ville han være fyldt 100 år. Han døde i 1993, psykiatrisk aktiv til det sidste, bl.a. ved deltagelse i kongresser rundt i verden.

Her fra Museet på det gamle Risskov-hospital vil vi gerne minde Strömgen med en mindre artikel, der kun vil fokusere på et lille hjørne af mandens forfatterskab. Alligevel kan det være med til at sætte både Strömgens arbejdsmetode og hans formidling af resultaterne i relief.

I sin tid havde Erik Strömgen ikke den adgang til genkortlægning og scanning af (*levende*) hjerner, vi har i dag. Alligevel blev han tidligt en fremtrædende epidemiolog (*forsker i arvelig forekomst af sindssyge*).

**AF
PETER BRYD PETERSEN**

Da Erik Strömgen udgav sin doktorafhandling i 1938 om forekomsten af sindssygdom på Bornholm, var man stadigvæk i betydelig vildrede med, hvilken behandling der virkede, i hvert fald mere end man er i dag. Man satte stadig sin lid til de store anstalters "ro, regelmæssighed og renlighed".

Hvad gør folk syge i sindet? Er det rent legemlige forhold, skyldes det en endogen uafhængig kraft, som "sjælen" eller "psyken"? Har det omgivende miljø hovedskylden, særligt traumatiske oplevelser i barndommen? Man kan i dag se hjernens fejlfunktioner. Men er det årsag eller virkning? Hvad har påvirket hjernen?

Strömgen var 29, da han i 1938 afleverede sin doktordisputats på Københavns Universitet på tysk: "Beiträge zur Psychiatrischen Erb- lehre. Auf Grund von Untersuchungen an einer Inselbevölkerung".

Under års arbejde på klippeøen fandt Strömgen frem til de psykiatriske tilfælde, bl.a. ved at rejse rundt på øen og spørge sig for. Tusinder af sygejournaler blev læst. Det hjalp, at bornholmerne som regel havde styr på deres slægtninge. En afgrænset befolkning var en forudsætning, og bornholmerne kunne også kendes på dialekten. Disputatsen blev en klassiker, især ved sin grundige statistik, der skulle vise forekomst, herunder arvelig forekomst af sindssyge, i en bestemt befolkning. Specielt ved at beregne sindssygdommes arvelighed havde Bornholm-undersøgelsen også et eugenisk sigte; Det ville i 1938 sige eventuel sterilisation af sindssyge, så de ikke kunne give sygdommen videre. Strömgen udtrykte forbehold med hensyn til sikkert at finde dem, der gav denne arvebelastning videre.

Ifølge Strömgregen ville man ved sterilisation af sindssyge forældre kunne komme til at "frasortere" flere gange så mange ikke-sindssyge, som der var sindssygt afkom!

Strömgregen havde som positivistisk videnskabsmand en naturlig skepsis overfor begrebet nationalkarakter. Her kunne man ikke vurdere objektivt og systematisk; hvad var givne fakta. Alligevel vier han et helt kapitel til "Psychologie der Bornholmer". Netop i Strömgregens egen tid blev generaliseringer om "folke-national karakter" misbrugt flittigt gennem to verdenskrige.

Selvom Bornholmerne nok havde en vis miljøbestemt ø-mentalitet, så betød det ifølge Strömgregen ikke, at de havde en særlig måde at blive sindssyge på.

Her må vi så kigge 60 år tilbage til Strömgregens forgænger, grundlægger af sindssygehospitalet Risskov og hospitalets første overlæge 1852-1877, Harald Selmer.

I sin statistiske undersøgelse over de ca. 2.500 patienter, han behandlede på sit hospital i sine 25 år, er han tro mod en gammel tradition: at de enkelte egne med deres specielle historie, landskab og vejrlig giver en særlig slags sindssygdom – vi er stadig i Romantikken.

Ud fra konstateringen af, at der i Vendsyssel findes dobbelt så mange manier som melankolier, mens sidstnævnte er i overtal i landets øvrige dele, beskriver Selmer en hel særlig vendelbo-mani, ikke én, der er glad og vil omfavne verden, men derimod "vredladen, opfarende og dominerende, overtræffer de fleste andre manier i voldsomhed og glubskhed og frembyder ofte et totalbillede af overmodig kraft, bestemthed og trods". Derpå henviser Selmer til vendelboernes "energiske rolle i Danmarkshistorien".

Bronzeplade i Psykiatrisk Hospitals auditorium, som markerer Strömgregens særlige indsats for hospital og universitet.

Ligesom vendelboerne har Bornholmerne måttet tage deres skæbne i egen hånd – tydeligst da de fjerne øboer i 1658 trodsede afståelsen til Sverige. En reserveret holdning overfor fremmede, kombineret med et demokratisk sindelag er Strömgregens hovedkarakteristik af bornholmerne – et produkt af øens isolerethed.

I betragtning af at Strömgregen som overlæge og professor kom til at virke i en tid (1940'erne til 1980'erne), hvor psykiatrien forandrede sig lige så meget som resten af samfundet, er det passende at dvæle ved den modstand mod alt nyt, som Strömgregen tillægger bornholmerne, og som han ofrer godt en sides diskussion på. Det drejer sig ikke om en principel modstand. Viser det nye sig at være "resultatrigt" kan bornholmerne "naturligvis ikke" anerkende det åbent! Strömgregen har ikke meget tilovers for ældres påstand om, at "aldrig er der sket så store forandringer som i de sidste 30 år", idet sådanne "jeremiader" har lydt de sidste godt 100 år.

Forandringer sker for Strömgregen kun "punktvist" på enkelte felter

mens store dele af øvrige områder forbliver "ganske uberørt". Her tænker Strömgregen vel på forandringer/fremskridt inden for det lægeligt psykiatriske felt: koppevaccinationen i 1800, de store sindssygehospitalet i 1850, bakteriologien i slutningen af 1800-tallet. Senere har Strömgregen også set psykofarmaka som "resultatrigt nyt" (1950'erne). "Smid ikke barnet ud med badevandet", denne gamle leveregel synes Strömgregen at have været rimeligt tro imod.

Især gjaldt det for ham om at sikre, at der stadig var nok psykiatriske sengepladser, helst på større psykiatriske hospitaler. Psykofarmaka gav nok kortere indlæggelser; men de blev flere. Distriktspsykiatri, som Strömgregen var med til at introducere med Samsø-projektet sidst i halvtredserne, frygtede han kunne føre til besparelse på de psykiatriske hospitaler. I halvtredserne havde Strömgregen været med i kommissionen, der skulle knytte psykiatrisk behandling nærmere til de somatiske sygehuse. Men for ham måtte psykiatriske afdelinger ved almindelige sygehuse ikke blive erstatning for de rigtige psykiatriske hospitaler.

I psykiatrien især kan både patienterne og psykiaterne være subjektive i vurderingerne. Derfor fandt Strömgregen det vigtigt at spørge den enkelte patient, han netop behandlede: "Hvorfor reagerer du nu således?" Her kunne den individuelle forskellighed fremhæves.

For at slutte med et citat fra Bornholm-undersøgelsen: "Thi des flere individer man lærer at kende, jo mere træder den folkepsykologiske vurdering (typisk bornholmer, typisk københavnerv osv.) tilbage". Det gælder derimod om at erkende individets egenart og dets afvigelser fra typen.